

Jak zbudowana jest cząsteczka sulfanu?

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja 3D](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Jak zbudowana jest cząsteczka sulfanu?

Sulfan jest substancją powstającą podczas rozkładu białek, która odpowiada za charakterystyczny zapach zgniłych jaj.

Źródło: dostępny w internecie: www.pixabay.com, domena publiczna.

Sulfan, w warunkach pokojowych, jest łatwopalnym gazem. Może powodować podrażnienia dróg oddechowych, a jego nadmierne wdychanie może zakończyć się śmiercią. Zatem jest to substancja bardzo trująca, naturalnie występująca w kompostownikach – powstaje w wyniku rozkładu białek. Sulfan jest odpowiedzialny za charakterystyczny zapach zgniłych jaj. W tym materiale zapoznasz się z budową jego cząsteczki.

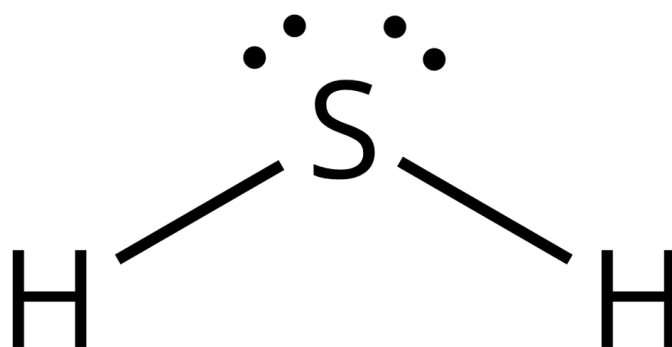
Twoje cele

- Opiszysz, jak zbudowana jest cząsteczka sulfanu.
- Wyjaśnisz właściwości sulfanu, wynikające z budowy jego cząsteczki.
- Zaplanujesz doświadczenie, które pozwoli na określenie odczynu wodnego roztworu sulfanu.

Przeczytaj

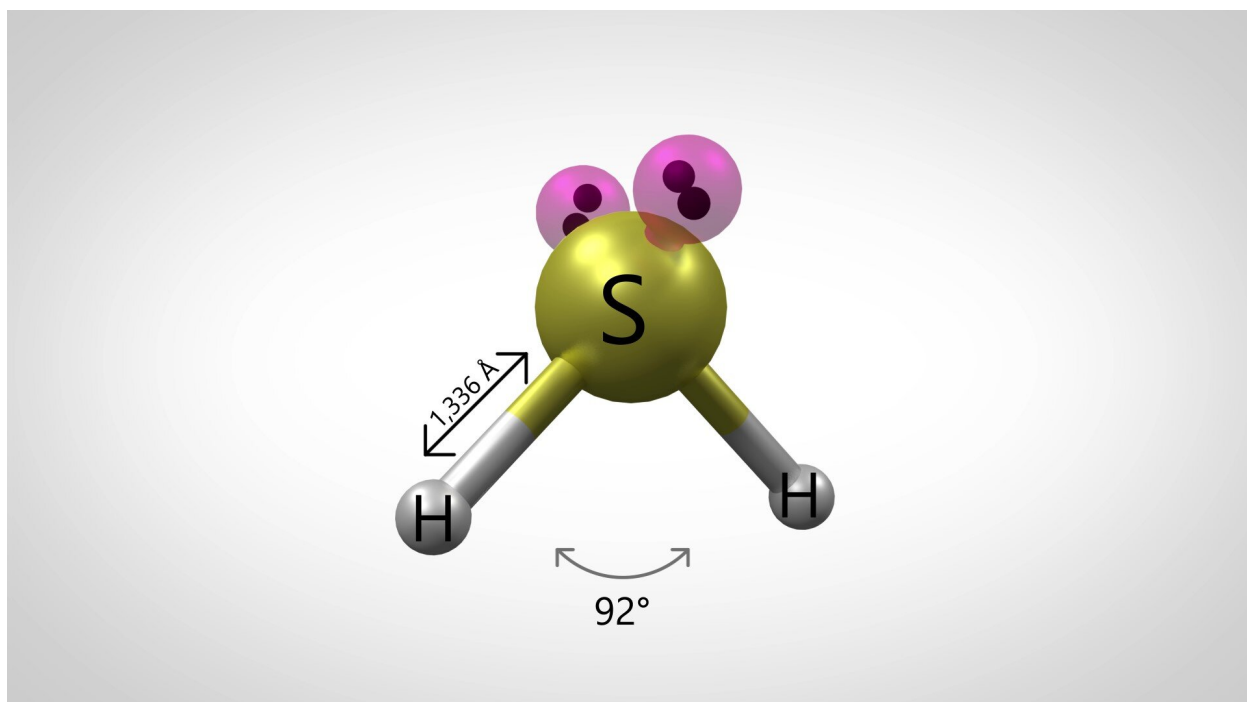
Sulfan jest związkiem chemicznym, powszechnie znanym pod nazwą siarkowodór, o wzorze sumarycznym H_2S . Należy do wodorków 16. grupy układu okresowego.

Wzór elektronowy cząsteczki sulfanu

Źródło: GroMar Sp. z o. o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Atomem centralnym w cząsteczce sulfanu jest atom siarki, który jest połączony wiązaniem kowalencyjnym z dwoma atomami wodoru. Typ **hybrydyzacji** orbitali walencyjnych atomu siarki w sulfanie to sp^3 .

Model budowy cząsteczki sulfanu ze wskazaniem wolnych par elektronowych.

Źródło: GroMar Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

W cząsteczce siarkanu kąt pomiędzy wiązaniami wynosi 92° , co świadczy o jej budowie kątowej. Taka wartość wynika z silnego odpychania się wolnych par elektronowych, które znajdują się na atomie siarki.

Wartość **elektroujemności** atomu siarki wg skali Paulinga wynosi 2,5, a atomu wodoru 2,1. To oznacza więc, że różnica wartości elektroujemności tych atomów wynosi 0,4, co świadczy o występowaniu wiązania kowalencyjnego spolaryzowanego w cząsteczce siarkanu. Natomiast elektrony, biorące udział w tworzeniu wiązania chemicznego, są mocniej przyciągane przez atom siarki niż przez atomy wodoru. Jednak ładunek elektryczny w tej cząsteczce jest rozłożony bardziej równomiernie, niż ma to miejsce chociażby w przypadku cząsteczki wody. Wynikiem tego jest mała wartość **momentu dipolowego** cząsteczki siarkanu, która wynosi $3,10 \cdot 10^{-30} \text{C} \cdot \text{m}$ i jest ona dwukrotnie mniejsza od wartości momentu dipolowego cząsteczki wody.

Siarkowodór w porównaniu z wodą nie tworzy silnych **wiązań wodorowych** pomiędzy swoimi cząsteczkami, ponieważ nie zawiera silnie elektroujemnego atomu. Stąd właśnie jego niskie wartości temperatur wrzenia i topnienia. Siarkan topnieje w $-85,55^\circ \text{C}$, a wrze w temperaturze $-62,35^\circ \text{C}$.

Słownik

atom centralny

atom bądź jon, stanowiący rdzeń związku i przyłączający (lub koordynujący) pewną liczbę jonów lub atomów, zwanymi jonami lub atomami otaczającymi

orbital

(łac. *orbita* „koleina”, „droga”) funkcja falowa ψ opisująca stan jednego elektronu, zależna od współrzędnych określających jego położenie w atomie (orbital atomowy), cząsteczce (orbital molekularny, orbital cząsteczkowy)

hybrydyzacja

(łac. *hybrida* „krzyżówka”, „mieszaniec”) matematyczny zabieg, pozwalający na otrzymanie mieszanych orbitali elektronowych za pomocą liniowych kombinacji wybranych funkcji falowych

elektroujemność

zdolność atomów do przyciągania elektronów

dipolowy moment elektryczny

inaczej moment dipolowy cząsteczki, wielkość wektorowa charakteryzująca, opisująca rozkład ładunku elektrycznego w cząsteczce związku

wiązanie wodorowe

rodzaj oddziaływania międzycząsteczkowego; w wiązaniu wodorowym atom wodoru tworzy mostek łączący dwa elektroujemne (elektroujemność) atomy $X-H \cdots Y$; z jednym z nich (X) połączony jest wiązaniem kowalencyjnym spolaryzowanym (wiązanie chemiczne), a z drugim – siłami elektrostatycznymi

Bibliografia

Atkins P., Jones L., *Chemia ogólna. Cząstki, materia, reakcje*, Warszawa 2018.

Bieleński A., *Podstawy chemii nieorganicznej*, Warszawa 2007.

Cotton F. A., Wilkinson G., Gaus P. L., *Chemia nieorganiczna. Podstawy*, Warszawa 2002.

Encyklopedia PWN

Karta Charakterystyki. Siarkowodór, online:

https://www.linde-gaz.pl/pl/images/10021749_tcm48-272361.pdf, dostęp: 29. 04. 2021.

Animacja 3D

Polecenie 1

Czy wiesz, jaka cząsteczka kryje się pod nazwą „sulfan”? Czy wiesz, jaką budowę ma sulfan i jak budowa wpływa na właściwości związku? Zapoznaj się z animacją, a następnie sprawdź swoją wiedzę rozwiązując zadania poniżej.

Wystąpił błąd

Animacja pt. *Jak zbudowana jest cząsteczka sulfanu?*

Źródło: GroMar Sp. z o.o., Dominika Kruszewska, licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału dotyczącej budowy cząsteczki sulfanu.

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz zdanie prawdziwe.

- Częsteczka sulfanu zbudowana jest z 1 atomu wodoru i 2 atomów siarki.
- Częsteczka sulfanu zbudowana jest z 2 atomów wodoru i 1 atomu siarki.
- Częsteczka sulfanu zbudowana jest z 3 atomów wodoru i 1 atomu siarki.
- Częsteczka sulfanu zbudowana jest z 2 atomów wodoru i 2 atomów siarki.

Ćwiczenie 2

Uzupełnij poniższe zdanie tak, aby było prawdziwe.

Orbitale walencyjne atomu siarki w cząsteczce sulfanu są w stanie hybrydyzacji sp / sp^2 / sp^3 .
Cząsteczka ma kształt kątowy/ bipiramidy tetragonalnej/ tetraedru. Atomy wodoru połączone są z atomem siarki wiązaniem kowalencyjnym spolaryzowanym/ kowalencyjnym niespolaryzowanym/ jonowym.

Ćwiczenie 3

Zaznacz poprawną wartość kąta między wiązaniami w cząsteczce sulfanu.

89° 5'

92°

104° 5'

109°

Ćwiczenie 4

Wodorki 16. grupy układu okresowego mają kątową budowę cząsteczki. Kąt ten maleje wraz ze wzrostem liczby atomowej pierwiastka tworzącego dany wodorek.

Przyporządkuj wartości kąta między wiązaniami do odpowiedniego wodorku.

89° 5'

92°

104° 5'

91°

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij, dlaczego sulfan w warunkach normalnych jest gazem, w odróżnieniu od wody, która jest cieczą.

Odpowiedź:

Ćwiczenie 6

Zaproponuj doświadczenie, w którym wykażesz, że wodny roztwór sulfanu ma odczyn kwasowy. Wybierz odpowiednie odczynniki. Uzupełnij schemat doświadczenia. Zapisz obserwacje i wniosek.

Źródło: GroMar Sp. z o. o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Obserwacje:

Wniosek:

Ćwiczenie 7

Kwas siarkowodorowy, czyli wodny roztwór sulfanu, jest słabym dwuprotonowym kwasem. W roztworze wodnym sulfan ulega dwustopniowej dysocjacji. Zapisz proces dysocjacji zgodnie z teorią Brønsteda–Lowry'ego oraz napisz, który z indywiduów chemicznych jest odpowiedzialny za kwasowy odczyn roztworu.

Odpowiedź zapisz w zeszycie do lekcji chemii, zrób zdjęcie, a następnie umieść je w wyznaczonym polu.

Zaloguj się, aby dodać ilustrację.

Ćwiczenie 8

Siarkowodór można otrzymać w wyniku działania kwasu beztlenowego na odpowiedni siarczek. Spośród przedstawionych poniżej związków, wybierz te, z których można otrzymać sulfan. Zapisz równanie reakcji, obserwacje oraz wniosek.

Odczynniki: $\text{FeSO}_{4(s)}$, $\text{H}_2\text{SO}_{3(aq)}$, $\text{H}_2\text{SO}_{4(aq)}$, $\text{FeCl}_{2(s)}$, $\text{FeS}_{(s)}$, $\text{HClO}_{3(aq)}$, $\text{HCl}_{(aq)}$

Źródło: GroMar Sp. z o. o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Obserwacje:

Wniosek:

Równanie reakcji:

Odpowiedź zapisz w zeszycie do lekcji chemii, zrób zdjęcie, a następnie umieść je w wyznaczonym polu.

Zaloguj się, aby dodać ilustrację.

Dla nauczyciela

Scenariusz zajęć

Autor: Robert Wróbel, Krzysztof Błaszczak

Przedmiot: chemia

Temat: Jak zbudowana jest cząsteczka siarkowodoru?

Grupa docelowa: uczniowie III etapu edukacyjnego, liceum, technikum – zakres podstawowy i zakres rozszerzony; uczniowie III etapu edukacyjnego – kształcenie w zakresie podstawowym i rozszerzonym

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

VII. Systematyka związków nieorganicznych. Uczeń:

6) klasyfikuje wodoroki ze względu na ich charakter chemiczny (kwasowy, zasadowy i obojętny); wnioskuje o charakterze chemicznym wodoroku na podstawie wyników doświadczenia; pisze odpowiednie równania reakcji potwierdzające charakter chemiczny wodoroków; opisuje typowe właściwości chemiczne wodoroków pierwiastków 17. grupy, w tym ich zachowanie wobec wody i zasad.

Zakres rozszerzony

VII. Systematyka związków nieorganicznych. Uczeń:

6) klasyfikuje wodoroki ze względu na ich charakter chemiczny (kwasowy, zasadowy i obojętny); projektuje i przeprowadza doświadczenie, którego przebieg pozwoli wykazać charakter chemiczny wodoroku; wnioskuje o charakterze chemicznym wodoroku na podstawie wyników doświadczenia; pisze odpowiednie równania reakcji potwierdzające charakter chemiczny wodoroków; opisuje typowe właściwości chemiczne wodoroków pierwiastków 17. grupy, w tym ich zachowanie wobec wody i zasad.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- opisuje, jak zbudowana jest cząsteczka siłfu;
- wyjaśnia właściwości siłfu wynikające z budowy cząsteczki;
- analizuje budowę cząsteczki siłfu.

Strategie nauczania:

- asocjacyjna.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja dydaktyczna;
- analiza materiału źródłowego;
- ćwiczenia uczniowskie;
- animacja;
- technika bierna.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca zbiorowa.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do Internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica/pisak;
- rzutnik multimedialny.

Przebieg zajęć

Faza wstępna:

1. Zainteresowanie i dyskusja. Nauczyciel wykorzystuje informacje zawarte we wprowadzeniu do e-materiału, po czym zadaje uczniom pytanie: Co kryje się pod nazwą siłfu?
2. Rozpoznanie wiedzy wyjściowej uczniów. Uczniowie podają informacje na temat budowy cząsteczki siłfu.
3. Ustalenie celów lekcji. Nauczyciel podaje temat zajęć i wspólnie z uczniami ustala cele lekcji, które uczniowie zapisują na kartkach i gromadzą w portfolio.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy multimedialnej animację: Jak zbudowana jest cząsteczka siarkowodoru? Uczniowie do animacji mają ułożyć pytania. Po zakończeniu projekcji uczniowie zadają sobie nawzajem pytania i udzielają odpowiedzi. Pozostali uczniowie i nauczyciel weryfikują poprawność merytoryczną odpowiedzi. Powrót do fazy wstępnej i skorygowanie wypowiedzi uczniów. Zaistniałe niezrozumiałe kwestie wyjaśnia nauczyciel.
2. Uczniowie samodzielnie podsumowują swoje wiadomości wykonując ćwiczenia zawarte w medium.
3. Nauczyciel zadaje uczniom pytanie: Jakie właściwości wynikają z budowy cząsteczki siarkowodoru? Uczniowie podają swoje propozycje, które moderator zapisuje na tablicy (gęstość, rozpuszczalność w wodzie i rozpuszczalnikach organicznych, masa, moment dipolowy, zdolność do tworzenia wiązania wodorowego, temperatura wrzenia i topnienia). Po zakończeniu fazy twórczej następuje wspólna weryfikacja pomysłów.
4. Uczniowie samodzielnie wykonują w zeszytach sketchnotkę. Po wyznaczonym czasie chętni uczniowie mogą zaprezentować swoje efekty pracy na forum klasy.
5. Uczniowie samodzielnie sprawdzają swoją wiedzę, wykonując ćwiczenia zawarte w e-materiale w sekcji „Sprawdź się”.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie na planszy z narysowaną baterią i zaznaczonymi poziomami jej naładowania, np. co 5-10% zaznaczają kolorowymi karteczkami w jakim stopniu opanowali zagadnienia wynikające z zamierzonych do osiągnięcia celów lekcji. W przypadku, gdy bateria nie jest naładowana w 100%, zastanawiają się w jaki sposób podnieść swój poziom posiadanej wiedzy?

Praca domowa:

1. Uczniowie odpowiadają na polecenie – Wymień naturalne źródła siarkowodoru.
2. Uczniowie wykonują pozostałe ćwiczenia zawarte w e-materiale – sprawdź się, których nie zdążyli wykonać na lekcji.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Animacja może być wykorzystana w celu przedstawienia uczniom budowy cząsteczki siarkowodoru. Uczniowie mogą medium wykorzystać w fazie przygotowywania się do lekcji czy pracy kontrolnej.

Materiały pomocnicze:

1. Nauczyciel przygotowuje planszę z narysowaną baterią i zaznaczonymi poziomami jej naładowania, np. co 5-10% do oceny stopnia opanowania zagadnień oraz kolorowe karteczki do cen (cenki) dla uczniów.

2. Polecenia podsumowujące (nauczyciel przed lekcją zapisuje je na niewielkich kartkach):

- Czym jest sulfan?
- Jak zbudowana jest cząsteczka sulfanu?
- Jakie właściwości ma cząsteczka sulfanu?